

Alamát ng Makahiyá

(Kay PANTSING.)

Makahiyá.

Sino ang hindi nakakikilala sa halamang itó?

Sinong mġa nagdaan sa pagkabatà, kung dito rin lamang sa Kasilangnan, ang di nawiling dunggoldunggulin at paglibanġan ang halamang itóng sa bahayang saling ay agád ilinilikom ang kanyang mġa dahon?

Ayon sa mġa *botaniko*, ang ganyang kapangyarihang kumilos sa ganáng sarili ng mġa halaman ay isá sa mġa katotohanang ipinaghihirap ikasuri at lubós na mapaglayó, kung anó ang halaman at kung anó ang hayop; nguni't hinggil namao sa mġa matatandang paniwalá, ang ganyang paláisipan ng Katalagahan (Naturaleza) ay isang *milagro* ng Maykapal na itinatakda sa tao upang kákilanlan ng kanyang mabuti ó masamang masal.

Ang "makahiyá" ay isá sa mġa halamang may kapangyarihang kumilos sa sarili, at ang kapangyarihan niyang itó'y may angking isang alamát.

—Pag ikaw ay nakapitás ng isang dahong di ikóm ng halamang iyan, ay madalíng iharáp mo sa iyóng iniibig at makikita mong di ka matititigan at yuyukóng hiyáng-hiyá sa iyó.

Ganyán ang salitang sabay na itinuturó sa akin ang isang malabáy na punong "makahiyá" sa tabí ng batis, ng matandang kasaka-sama ko sa paglalagalag sa mġa kabundukan nitong Sangkapuluán ng kasalukuyan ng paghihimagsik.

Bagama't di ko pinaniniwalaan ang kanyang sinabi, ay nagtimpí ako sa panġangġambáng baka di niya ituloy ang pagsasaysay.

—Bakit pò gayon? ano ang inyong nalalaman sa halamang iyan?—ang pamanghang tanóng ko.

—Di umano, nang ang Bathalà ng mġa tagalog ay nagmumumitni kung anó ang halamang mabuting ipalagá sa kanyang mġa alagád, ay sábuungó sa kanyang isip ang punò ng makahiyá. Noon ay di pa umiikom ang mġa dahon nito kahit mo salanġin; nguni't dalá ng kaliliitan ng kanilang mġa dahon ay madalás káwiliháng paglibanġan ng ating Bathalà.

Ng panahóng yaón ay may nabubuhay namang isáng magasawa, na sa dalawampung taóng kanilang pagsasama'y iisa lamang ang kanilang naging supling at babae pa naman. Di gagaanong pagmamahal at di matimbang na pagaarugá ang ipinatatamasang lagi ng magasawang iyón sa kanilang sanggol. Isang araw, sila'y nakáisip maglibanglibáng sandalí sa pook na kanilang tinatahanan. Ninanais na bago sila mangamatáy ay maianyó na muna ang kabuhayan ng kanilang mauulilang anak; itó ang lamán ng pagisip ng magasawa sa boo nilang paglililiwaliw.

"Tayo'y matatandá na, anáng lalaki, mahihinà na ang ating katawan at dárating pa ang araw na di na tayo makakikilos. Kung tayo'y

magkaganito na'y sino ang ating maaasahang kukupkóp at magaalagá sa atin? May isá tayong anak ay babae pa naman. Siya ang maaasahan nating makapagaarugá, dapwa't dalá ng kanyang pagkababae, ay di natin mapababayaang namang maglalayó upang dumulang ng kinkailanġan nating pangtawid búhay. Kayá inakalà ko, at aywan kung inaakala mo rin namán, na ang mabuting gawin natin ay tulunġan siyang pumili ng dapat niyang tugunán ng kapwalugód sa madlang binatang kasalukuyang nalulugod sa kanya."

"Mabuti ngá ang ganyang náisipan mo, ang saad naman ng babae; nguni't siya'y bayaan na natin muna ngayóng pumiling mag-isa ng kanyang inaakalang dapat kalugdán, at kung dumating na ang panahon ay saka na pamagitanan siya."

Itó ngá ang napagkáisahang gawin ng dalawang matandá, at pinagtibay sa kanilang kalooban.

Lumalákad ang panahon sa magasawa, na puspos ng katamisang idinudulot ng panumuhay sa iláng. Sa matahimik nilang kalagayan, lahat halos ay nalulugod sa kanilang pamumuhay; sa kagandahang loob at paguugali ng kanilang anak, lahat halos ay naiigaya; ano pa't mahirap man ang magasawang iyón ay may kayamanan namang angkin, isang kayamananang di natutumbasán ng gaano mang pilak at gintó; ang kanilang anak.

Sa mainam na pakikipagkapwa tao, si Makahiyá ay ulirán; sa kalugod-lugod na paguugali, siya'y walang kawanġis; sa kagandaha'y wala namang kapilas. Kaya't sa pagkakatanġi niyang lubos sa tanang dalagang kapanahón niya ay kinatulugdán ng labát ng binatá; pawang tumitibók sa kanyang harap ang kanikanilang mġa pusò. Isá sa mġa ganitóng binatá ay si Lakan-Tiis, batang hiráp, sumóg ang balát at basá ang katawán sa imit ng araw; siya'y isang binatá rin namang nahihirang sa mġa kapwá, na nagtamong hugod kay Makahiyá ng gaya ng dito'y pagkalugod niya.

Sila ngá'y nagkásintahan, at sapagka't ang damdaming ito kaylan ma'y di maikukubli, nagtalastas ng lahat ang kanilang pagsusuyúan hanggang sa sumapit sa tainġa ng mġa magulang ng dalawang sing-irog.

Ang mġa magulang ni Lakan-Tiis ay sumangayon ng walang alinlanġan, sapagka't para sa kanila ay walá nang dalagang dapat pang pinutuin ang kanilang mahal na anak kung hindi ngá si Makahiyá; subalit para sa magulang nito'y wala na namang dapat ilagan ang kanilang anak na di gaya ng isang túlad lamang kay Lakan-Tiis, bagaman sa ganang sarili ni Makahiyá ay walang kakatwikatwiran ang mġa pagtutol na iyan ng kanyang mġa magulang, pagka't sa palagay niya'y walá nang mabahanap na isang lalaking may magandang loob, may mayamang isip, marumong magmahal, may dangal, may puri, sa minsang sabi, na sa kanya ng lahat ang palamuting dapat taglayin ng isang karapatdapat na binatá: iyón ngá lamang, may

kahirapan, n̄guni't ang kahirapan n̄g isáng lala-ki'y lalong nagpapatingkád sa kabutihan niyang taglay.

Patuloy ang pagkakásurang n̄g dalawang akalâ n̄g m̄ga magmagulang ni Lakan-Tifs at Makahiyâ, hanggang sa ang magulang nito'y nagpabayag n̄g táhasang kung isáng gaya lamang ni Lakan-Tifs ang matatagpuan n̄g kanyang anak, mahan̄ga pa'y mamatay na ito sa pagkadalaga.

Mawikâ ito n̄g magulang ni Makahiyâ ay nan̄ginig mandin ang sangdaigdig; waring nagliwanag ang tabanan nila Lakan-Tifs at nanglumó sa pagkakaupò ang m̄ga magulang n̄g dalaga; lahát sa kanilang paningin wari'y nalapan; lahát lahát halos ay nabago sa kanila at nápunag biglá ang nábigkas nilang kapaluan. Sila'y nagsisi, n̄guni't huli na; sa kanila'y nalalapat na ang bigat n̄g kamay n̄g kanilang Bathalâ, pagka't hindi nito mapapayagang maghari ang KAPALALUAN AT KATAASANG LOOB.

Nang kinábukasang mágising ang mag-asawa'y náduḡawan sa tapat n̄g kanilang bahay ang halanang mahal sa Bathalâ; kapagdaka'y pina-naog nila at hinipò, n̄guni't dalidaling umikom. Nápananghâ ang dalawang matandâ at di makakilos; isang tinig na nagbuhat sa punò n̄g "makahiyâ" ang kanilang napakingán:

"Mahiyâ kayó, ang wikâ; dapat ninyóng ipanglumó ang ginawang pagkukulang sa harap n̄g isáng Bathalâ. Akó, isáng hamak na punong kahoy, n̄gayon ay pinapanḡusap at tinakdaang sapul sa araw na itó'y maging tagapagpaalala sa kasalanan ninyóng Pagpapalalo. Sukat ninyóng pakau-nawain at kaylan ma'y di dapat limutin, na ang tíong mataas manḡusap ay di mapamamalagi ni mapahihintulutan sa tahanan n̄g m̄ga Kasaganaan at Kabutihan, kayâ magbuhat n̄gayón hangang sa ang Sangdaigdig ay Sangdaigdig ay yuyukó at kahihiyán ninyo ako; at magbuhat din sa sandaling itó, ang pagkalugod kahapon sa inyó n̄g lahát n̄g táo ay matutulad sa asóng sasabog at hilipas."

At magbuhat noo'y sa tuwing masásaling ang punong "makahiyâ," ay inililikom na ang kanyang manḡa dahon.

Dito natapos ang pagsasaysay n̄g matandâ.

N̄guni't bakin itó ang alamát na náhirang kong ihandog sa iyó?... Sapagka't ang kasaysayang itó, Pantsing, ay siyang napagsasapit n̄g aking DALISAY AT WAGAS na pag-irog.
ÑASBRÍ.

LOS OPERARIOS FILIPINOS

Almacén de comestibles y bebidas
del país y del extranjero.

CENTRAL:

SUCURSAL:

6 Villalobos, Quiapo 277 Tabora, S. Nicolas.

PROSA EGLÓGICA

MAYO

Es el mes consagrado á la Virgen Augusta de las flores, mes de las musas y de las hadas, que en su carro triunfal, pletórico de rosas y de ensueños, ha entrado á través del calor canicular. Ataviado de todo lo maravilloso y cautivante, engalanado con los riquísimos colores del Iris, es regiamente deslumbrador en sus manifestaciones excelsas.

El azul infinito de los cielos adquiere á su venida la majestuosidad sublime de las cosas intangibles. Las aves, mientras lanzan sus vuelos ondulantes formando extrañas curvas en la inmensidad del espacio, desgranán sus armoniosos cantares é himnos de salutación á la brillante Naturaleza. Las flores, al recibir el soplo de vida de las auras matinales, mientras abren sus dormidos pétalos esparciendo sus delicados aromas, impregnan el ambiente de perfume suavísimo y encantador.

Mayo. Es el mes de los impulsivismos ardientes, de las sensaciones cálidas que incendian el cerebro y la sangre, de las visiones fantásticas que engendra en la imaginación la magnificencia tropical del paisaje. Bajo la presión enervante del Mediodía, las almas enamoradas del silencio y la soledad buscan en la sombra apacible de las cañas la dulcedumbre de las horas idílicas....

En sus tardes, la eterna poesía de los jardines, el encanto de las praderas, la rara belleza de los campos, todo lo que es de hermosísimo verdor y lozanía espléndida vienen con él como evocados por el Ensueño.... El sol, al hundirse tras los últimos confines del Occidente, enviando al mundo los arboles de su claridad dulcemente melancólica, envuelve á las montañas en lóbrego misterio.... Al florecer del crepúsculo, mientras las hojas secas abrasadas por el candente estío van cayendo abandonadas sobre la verde alfombra, las cigarras con su ruido monorítmico y sonoro turban la quietud solemne de las selvas.

En sus noches, cuando la luna asoma su faz nacarada por entre los niveos paisajes derramando su argénteo palor sobre la espesura de los bosques, la Naturaleza, mientras duerme con su primer sueño al blando arrullo de los céfiros, convida al silencio y á la meditación.

Mayo, el de las púrpuras festivas en las sienas, el de los oros deslumbrantes en su veste floreal, viene á dulcificar la melancolía de las almas románticas: Y devolverá á las ilusiones deshojadas y marchitas por la amarga ironía del Destino, la vida y el encanto de sus colores desvanecidos...

ROSALIN.

15 Mayo, 1909.

IMPRENTA, LIBRERIA, PAPELERIA,
Fabricación de timbres de goma y de metal,
LORENZO CRIBE
Calle Crespo, No. 101. Quiapo, Manila, F. I.